

Ifølge *Den Danske Ordbog* kommer *myte* af det græske ord *mythos*, der betyder sagn eller fortælling. På dansk bruges ordet i flere betydninger. I den oprindelige betydning er myten en **traditionel beretning om guders eller overmenneskelige skikkelsers liv og gerninger**. I overført betydning bliver ordet også brugt om *en forestilling som kritikløst og ofte fejlagtigt accepteres af mange mennesker, især til støtte for herskende værdier eller institutioner*. Fx kan man sige, at det er en myte, at det er usundt at springe morgenmaden over (det er noget morgenmadsproducenterne har fordel af), eller at man bliver voldelig af at spille computerspil (det er noget forældre gerne vil bilde deres børn ind, for at få dem væk fra computerskærmen). Sidstnævnte brug af ordet kalder vi også for **hverdagsmyte**.

Myter – de evige, universelle fortællinger om livets mening

I den oprindelige betydning af ordet dækker myte en universel fortælling, der på tværs af tid og kultur spejler menneskelivets vilkår i et forsøg på at finde mening med verden og menneskets plads i den. Man kan sige, at myter spejler grundlæggende vilkår om vores eksistens. Mennesket har siden det begyndte at gå på to ben været mytemagere. Det viser både gravfund og hulemalerier.

I dette projekt præsenteres eleverne for 5 karakteristiske træk, der skal være til stede, for at man kan definere en fortælling som en myte i dens oprindelige betydning:

- En myte handler om guders eller overmenneskelige skikkelsers liv og handlinger.
- En myte foregår i en fjern "urtid".
- En myte forklarer noget uforklarligt – fx hvordan verden er blevet til.
- En myte hjælper med at skabe mening i livet.
- En myte er eviggyldig.

Sandhedsbegrebet i myter

Når mennesker i den førmoderne verden skulle beskrive fortiden, var de mest optaget af spørgsmålet: "Hvilken betydning har det, der skete?" Myter egner sig rigtig godt til at besvare det spørgsmål, for de taler om meningen med menneskers liv og handler om, hvor mennesket kommer fra og i hvilken retning det skal gå. I myten beskrives en begivenhed, der på en måde engang har fundet sted, men som bliver ved med at gentage sig, og som derfor er evigt aktuel og relevant set i forhold til menneskets eksistens. Den sandhed, myten repræsenterer, er evig og evigtgyldig. Mytens verden hjalp mennesker med at forklare oplevelsen af transcendsens – de øjeblikke, mennesker føler er af en anden verden, eller hvor mennesket føler sig rykket ind i en særlig tilstand. Igennem myternes sprog kunne mennesket give udtryk for den fornemmelse, mennesket har af, at der er mere end det, der kan ses med det blotte øje; der er mere ved mennesket, og der er mere i den materielle verden, end det der kan ses, måles og vejes. Ifølge den mytologiske tankegang har alt, hvad mennesket foretager sig i denne verden, sit modstykke i den guddommelige verden – bare i en stærkere og mere rigtig udgave end i denne verden. Alene ved at deltage i det guddommelige liv, kunne dødelige og skrøbelige mennesker udfolde deres potentiale. Det skete ved at leve sig ind i myterne og ved at deltage i ritualerne. Det gjaldt om at efterligne guderne og dermed få del i deres overvældende kraft og styrke. I modsætning til, hvordan mennesker opfatter det guddommelige i en moderne verden, blev guderne dengang sjældent anset for at være overnaturlige væsner uden særlig personlighed, der levede fjernt fra vores verden. Folk troede dengang, at guder,

mennesker, dyr og natur hang uløseligt sammen, var underlagt de samme love og var skabt af samme guddommelige substans.

Fra 1800-tallet begyndte mennesker at forholde sig til historien ud fra et videnskabeligt syn og stillede spørgsmålet: "Hvad var det faktisk, der skete?" Mennesket udviklede et kronologisk historiesyn, der ikke kan rumme mytens gentagelse og det tidløse i menneskets tilværelse, der peger ud over, hvad der faktisk skete. Sandheden bliver noget, der er bundet til tid og sted, og som er relativ. Det, der er sandt i dag, kan vise sig at være usandt i morgen, når ny viden er kommet til. Ud fra et videnskabeligt syn giver det ingen mening at høre om guder, der går rundt på jorden, om døde, der står op af graven eller lignende fortællinger. Ud fra en videnskabelig betragtning er disse fortællinger usande, alligevel kan de opleves som dybt meningsfulde og sande, fordi mennesker mærker, at disse myter rummer en sandhed om menneskelivet og verdens sammenhæng.

Mytens eksistentielle sandhed

En myte hævder ikke at være et tidligt forsøg på historieskrivning eller at rumme en objektiv sandhed. Myten er i familie med legen, kunsten og poesien, hvor mennesker kan udtænke og skabe nye former, der kan berige menneskers liv, og give følelsen af, at noget giver mening og er sandt. Man kan hævde, at menneskers forhold til sandhed er spørgende. Netop det at være i stand til at stille disse "Hvad nu hvis..."-spørgsmål er afgørende, når man vil nå frem til en sandhed i eksistentiel forstand. Kun væsener, der er i stand til at forholde sig spørgende, kan være åbne over for sandhed og kan finde den sandhed, som de vil leve deres liv på. Ved hjælp af myter har mennesker til alle tider stillet det hypotetiske spørgsmål: "Hvad nu hvis?" "Hvad nu hvis denne verden, ikke er alt, hvad der er?" "Hvad nu hvis en gud eller guder har skabt verden?" "Hvad nu, hvis det ikke er slut, når vi dør?" En myte er sand, ikke fordi den giver os faktisk information, men fordi den er brugbar. Mennesker oplever en myte som sand i eksistentiel forstand, hvis den giver dem ny indsigt i livets dybere mening og den kan hjælpe dem til at finde vej i tilværelsen.

Sandhed, tro og viden

Den eksistentielle/religiøse sandhed forholder sig som tidligere nævnt til troen. Denne sandhed er ikke nødvendigvis sand i videnskabelig forstand, men den er sand i eksistentiel forstand, og et menneske kan godt rumme de to former for sandhed samtidigt. At begribe det forudsætter, at man forstår, at tro og viden ikke er hinandens modsætninger. De retter sig blot mod noget væsensforskelligt. Når man ved noget, behøver man ikke tro det. Forholdet mellem tro og viden er ikke økonomisk. Det er ikke sådan, at jo mere man ved, desto mindre behøver man at tro. Når det gælder viden, kan det jo være, at man en dag får mere viden eller ny viden, så man fx en dag vil vide, hvordan man kan vaccinere mod Corona-virus. Der kan også ske det, at noget man har opfattet som sikker viden, pludselig modbevises og så bliver viden til ikke-viden. Med troen er det derimod sådan, at den hverken forholder sig til det, man ved, eller til det man ikke ved, men den forholder sig til det, man umuligt kan vide. Det er en af grundene til, at døden er noget af det myterne og dermed troen beskæftiger sig aller mest med. For døden er kerneeksemplet på det, mennesket umuligt kan vide, hvad er. På samme måde som med døden, er der masser af ting, man umuligt kan vide noget om, fx om man kommer sikkert hjem fra arbejde. Her sætter troen ind.

Forholdet mellem mytens verden og nutidens verden - At leve på to etager

Man kan sammenligne mytens verden og nutidens verden med at leve på etager i det samme hus samtidigt. På første sal lever vi i den tid, vi nu lever i, præget af den historie, det samfund og med de livsvilkår vi har i 2020, som vi må forholde os rationelt til og bruge vores fornuft. Der ville have set helt

anderledes ud på den første sal for 50 år siden. I stueetagen lever vi samtidigt på den etage, som vi altid har levet på. Her bliver vi forelskede, oplever kærligheden, oplever sorger og død og dør. De livsvilkår, vi lever under på stueetagen, er de samme for os, som de var for mennesker for årtusinder siden. Her handler det om, at vi er udleveret til størrelser som kærligheden og døden. Størrelser som ingen samfundsforhold grundlæggende kan ændre på. Det er en vigtig pointe, at man skal holde de to etager adskilte. For begynder man fx at gøre et politisk emne omkring, hvordan verden mest retfærdigt indrettes i dag til noget, der skal bestemmes af en evigtgyldig sandhed, bliver det farligt (som fx i stalinismen, fascismen eller i teokratiske samfund). Sammenblandingen kan også føre til, at man bilder sig ind, at man kan sætte det ubegribelige på formel; at man kan forklare det, der ikke kan forklares, men kun tros; at man fx kan give en rationel forklaring på verdens skabelse eller Jesus' opstandelse.

Mytens sprog – det religiøse sprog

Ved hjælp af myterne og det religiøse sprog forholder mennesker sig til det, man ikke kan begribe med den rationelle fornuft. Det er et sprog, hvormed man kan forholde sig til det, man ikke forstår. Fx kan man ikke med fornuften forholde sig til størrelser som kærlighed og død. Man kan hverken med fornuften beslutte sig til at være forelsket i et bestemt menneske, eller til ikke at dø. Hvis man fx skal prøve at forklare rationelt, hvorfor man elsker et andet menneske, når man en sproglig og forståelsesmæssig grænse. For uanset hvor mange smukke tillægsord, man siger om den elskede, så kunne de ord lige så godt passe på et hav af andremennesker. Det er uforklarligt, at jeg elsker netop dét menneske, og ikke et andet, med præcis de samme gode egenskaber og smukke udseende. Kærligheden og døden er eksempler på noget, der sagt med et gammelt ord, vederfares os, og som mennesker behøver sprog, der er større og mere nuanceret end det rationelle og naturvidenskabelige sprog, for. Det er her, nogle vil mene, at mennesker har brug for myterne og det religiøse sprog, for poesien, musikken og for billedkunsten. I disse sprog opfanges erfaringer, der unddrager sig mål og vægt, men som eksistentielt er mindst lige så tunge og vigtige.

Litteratur:

Karen Armstrong: Mytens historie. Tiderne Skifter, 2005.

Dorte Hygum Sørensen: "Det er vigtigt at kunne glemme, at vi skal dø", samtale med Søren Ulrik Thomsen, Politiken PS19. juli 2020.

Kasper Lysemose: Hvad er sandheden om sandheden. Artikel på <https://videnskab.dk/kultur-samfund/hvad-er-sandheden-om-sandheden>, 2017.